

Regeringens proposition

1983/84: 202

om ändring av riksgränsen mellan Sverige och Finland;

beslutad den 17 maj 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

STEN WICKBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner 1981 års översyn av riksgränsen mellan Sverige och Finland. Den av särskilda gränskommisioner utförda översynen innebär att riksgränsen skall ändras i Torne och Muonio älvar och att som en följd härav fyra stycken i Sverige belägna finska s. k. suveränitetsholmar skall föras över till Finland och två i Finland belägna svenska suveränitetsholmar skall föras över till Sverige. Gränsöversynen innebär även en ändring av riksgränsen på skäret Märket i Ålands hav.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-05-17

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Lundkvist, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition om ändring av riksgränsen mellan Sverige och Finland

1 Inledning

Genom beslut den 13 september 1979 förordnade regeringen att en översyn av riksgränsen mellan Sverige och Finland skulle göras av en svensk gränskommission gemensamt med en då redan tillsatt finsk gränskommission. För gränsöversynen skulle gälla de bestämmelser som föreslagits av statens lantmäteriverk i en skrivelse den 19 juni 1979. Genom beslut den 17 september 1981 meddelade regeringen nya direktiv för den svenska gränskommissionen i fråga om gränsdragningen på skäret Märket i Ålands hav.

Den svenska gränskommissionen har med en skrivelse den 18 november 1982 till regeringen överlämnat de gränshandlingar som de båda kommissionerna gemensamt har sammanställt och upprättat med anledning av gränsöversynen. Gränshandlingarna i fem band och en separat kartpärm finns tillgängliga i justitiedepartementets ärende dnr 3015-82. Gränskommissionerna har framställt gemensamma förslag i fråga om gränsändringar vid vissa s. k. suveränitetsholmar i Torne och Muonio älvar samt på skäret Märket i Ålands hav.

Den svenska kommissionen har dessutom lagt fram ett förslag om hur det svenska ansvaret för underhållet av riksgränsen bör fördelas mellan olika myndigheter. Den frågan tar jag inte upp nu.

Jag har i detta ärende särskilt samrått med chefen för utrikesdepartementet.

2 Föredraganden

2.1 Bakgrund

Genom freden i Fredrikshamn år 1809 mellan Sverige och Ryssland kom Torne, Muonio och Könkämä älvar att utgöra gräns mellan Sverige och Finland. Riksgränsen skulle i huvudsak följa djupfåran i dessa älvar. Genom ett flertal gränsöversyner har riksgränsens läge därefter dels precisrats och utmätts, dels successivt anpassats till djupfårans ändrade läge. Den första gränsöversynen efter Finlands självständighet genomfördes åren 1926–27. I anslutning till att regeringarna godkände den gränsöversynen enades man om att framtida allmänna gränsöversyner skulle genomföras vart tjugofemte år. En sådan översyn genomfördes åren 1956–57 och godkändes 1961. Därvid överenskoms att riksgränsen skall, oavett framtida successiva förändringar i gränsälvarnas djupfåra, bibehållas i det läge som redovisas i gränsdokumenten intill dess något annat överenskommes vid en ny partiell eller fullständig gränsöversyn (se Sveriges överenskommelser med främmande makter 1961: 6).

I gränsälvarna finns 51 s. k. suveränitetsholmar. Av dessa är 15 belägna i Finland och innehas av svenska medborgare medan 36 är belägna i Sverige och innehas av finländska medborgare. Holmarnas totala areal är ungefär 500 hektar (eller fem miljoner kvadratmeter) i vardera landet. Frågan om dessa suveränitetsholmar har utretts av en finsk-svensk utredning (Nordisk utredningsserie 1975: 26). Utredningen ansåg att konstruktionen med suveränitetsholmar borde avskaffas. Utredningens förslag har remissbehandlats i både Sverige och Finland men har inte lett till någon proposition. Sedan frågan tagits upp i riksdagen (se LU 1979/80: 13, rskr 126) har enligt regeringens uppdrag länsstyrelsen i Norrbottens län överlämnat en den 6 april 1984 dagtecknad kompletterande utredning om suveränitetsholmarna. Jag har för avsikt att ta ställning till frågan om suveränitetsholmarna när länsstyrelsens förslag har remissbehandlats.

Den nu aktuella gränsöversynen berör emellertid några suveränitetsholmar. Jag återkommer strax till det (se avsnitt 2.3).

2.2 Genomförandet av gränsöversynen

Gränsöversynen har innefattat en fullständig översyn av riksgränsen från Treriksröset till öppen sjö i Bottenviken samt på skäret Märket i Ålands hav. Gränsöversynen har också innefattat tekniska arbeten till grund för redovisning på kartor och i dokument av riksgränsen samt vissa andra gränser, bl. a. territorialvattengränser och gräns enligt kontinentalsockelöverenskommelsen mellan de båda länderna. Den fullständiga översynen har av kommissionerna redovisats i ett huvuddokument medan de tekniska arbetena redovisats i bilagor till detta.

Befintliga gränsmarkeringar har underhållits och när behov förelegat, har nya satts upp. I några fall har dock gränsrös, avståndsskyltar och ensmärken, som förstörts sedan 1956–1957 års gränsöversyn, inte ersatts med nya. Detta gäller dels gränsmarkeringar som bedömts sakna betydelse, dels gränsmarkeringar i områden där kommissionerna föreslår gränsändringar. I de områden där gränsändringar föreslås har dock förberedande arbeten för den nya gränsens sträckning genomförts. På skäret Märket har i samband härmed vissa geodetiska mätningar utförts. Samtliga gränsskyltar på väg- och järnvägsbroar har kontrollerats.

Gränskommissionerna har vidare upprättat en karta i 51 blad (varav 50 blad i skala 1 : 20 000 och ett i skala 1 : 10 000) över riksgränsen från Tretriksroset till territorialvattengränsen i Bottenviken. Denna karta bygger på en flygfotografering av området sommaren 1980.

Kommissionerna har också upprättat en ny karta (skala 1 : 2 000) över skäret Märket. Även denna karta bygger på flygfotografering under 1980.

På översiktskartor i fyra blad (skala 1 : 50 000 och 1 : 250 000) har kommissionerna illustrerat riksgränsen och vissa andra gränser i området Bottenviken–Ålands hav.

2.3 Riksgränsen från Tretriksroset till territorialvattengränsen i Bottenviken

Gränskommissionerna har med utgångspunkt i den under 1980 genomförda flygfotograferingen samt under sommaren 1981 genomförda fältarbeten kontrollerat och beskrivit riksgränsens sträckning från Tretriksroset till territorialvattengränsen i Bottenviken.

Gränsöversynen har gett vid handen att djupfårans nuvarande läge och riksgränsens sträckning i gränsvattendragen i stort sett stämmer överens.

I Torne älv vid forsen Vähänäräs nedre del och det omedelbart nedströms belägna selet har kommissionerna funnit det svårt att bestämma såväl djupfårans som strömfårans exakta läge. Eftersom inte heller 1956 års gränslinje ansetts lämplig har kommissionerna föreslagit att riksgränsen skall följa mittlinjen. Jag delar kommissionernas bedömning att riksgränsens sträckning i detta avsnitt bör justeras och i stället för djupfåran följa mittlinjen.

I gränskommissionernas uppdrag har ingått att vidta de tekniska åtgärder som krävs för en ändring av riksgränsen vid följande suveränitetsholmar:

- a) Keskisaari (Isosaari) och Alasaari (Alanensaari) i Pajala kommun i Sverige,
- b) Kuusisaari, Isosaari och Koivusaari i Pajala kommun i Sverige,
- c) Pappilan Sältinki (Pappilan Seltinge) och Huukkilanlika (Kortetsaarukka) i Ylitornio kommun i Finland.

Holmarna under a och b är belägna i Muonio älv (se kartbilaga 16 till Nordisk utredningsserie 1975:26) samt holmarna under c i Torne älv (se

kartbilaga 15 till nyssnämnda betänkande). De holmar som är belägna i Sverige tillhör finländska medborgare och de som är belägna i Finland svenska medborgare.

Gränskommissionerna har kunnat konstatera att djupfåran vid dessa holmar med ett undantag framgår i en annan älvgren än den nuvarande riksgränsen.

Undantaget är Alasaari som är belägen i Sverige. Där framgår både riksgränsen och djupfåran öster om holmen och det saknas därför förutsättningar för en ändring av riksgränsen. Jag delar kommissionernas uppfattning att holmen Alasaari bör kvarbli i Sverige. Den kommer alltså att behålla sin egenskap av suveränitetsholme.

Beträffande övriga holmar som är belägna i Sverige gäller däremot att riksgränsen framgår öster om holmarna men djupfåran numera väster om holmarna. Jag delar kommissionernas uppfattning att riksgränsen bör ändras så att den följer djupfåran. Detta innebär att holmarna Keskisaari, Kuusisaari, Isosaari och Koivusaari med angränsande vattenområden överförs från Sverige till Finland. Det är fråga om sammanlagt 179 hektar land och 117 hektar vatten.

På förslag av den svenska gränskommissionen har tillkommit en särskild lag (1981: 381) om fastighetsreglering i samband med ändring av riksgränsen (se prop. 1980/81: 168, CU 34, rskr 360). Enligt den lagen får fastighetsreglering ske för att ge den svenska staten möjlighet att förfoga över mark som genom en ändring av riksgränsen skall föras över till ett annat land. Länsstyrelsen i Norrbottens län har hos fastighetsbildningsmyndigheten i Haparanda distrikt ansökt om fastighetsreglering beträffande de vattenområden med tillhörande fiskerätt som skall överföras till Finland. Förrättningen har ännu inte avslutats.

Beträffande därefter de i Finland belägna holmarna Pappilan Sältinki och Huukkilanlika gäller att riksgränsen framgår väster om holmarna men djupfåran numera öster om holmarna. Jag delar kommissionernas uppfattning att riksgränsen bör ändras så att den följer djupfåran. Detta innebär att de nu nämnda holmarna med angränsande vattenområden överförs från Finland till Sverige. Det är fråga om sammanlagt 16 hektar land och 28 hektar vatten.

2.4 Riksgränsen på skäret Märket

Skäret Märket i Ålands hav är en kal klippa. Skäret har sin största längd i ungefär öst-västlig riktning – f.n. drygt 300 meter vid normalt vattenstånd – och sin största bredd, 120 à 130 meter i nord-syd.

Riksgränsen går över skärets mittpunkt. Detta framgår redan av den topografiska gränsbestämning som upprättades år 1811 efter freden i Fredrikshamn.

På Märket har Finland uppfört en fyr år 1885. Fyren är sedan 1979 inte bemannad utan driften är automatiserad. Fyren med tillhörande byggnader är belägen inom ett område 35–60 meter väster om skärets mittpunkt, dvs. på den svenska delen av skäret.

Gränskommissionerna har i överensstämmelse med sina instruktioner föreslagit en ny sträckning av riksgränsen på skäret. Förslaget är utformat så att ett område om 3913 kvadratmeter öster om den nuvarande riksgränsen överförs till Sverige medan ett lika stort område kring fyrplatsen och alltså väster om den nuvarande gränsen förs över till Finland. Enligt förslaget skall riksgränsen även fortsättningsvis gå genom skärets mittpunkt. Vidare skall riksgränsen, som på skäret kommer att beskriva en sicksacklinje, återgå till nuvarande sträckning innan den skär strandlinjerna i norr och söder.

Det av gränskommissionerna upprättade förslaget till gränsdragning på skäret tillgodoser önskemålet att fyranläggningen kommer att bli belägen på finländskt territorium. Gränsförslaget tillgodoser även kravet att skäret delas lika mellan länderna. Förslaget påverkar inte den vidare sträckningen av riksgränsen i havet norr och söder om skäret.

Det är ett gemensamt svenskt-finskt intresse att den finländska fyren blir belägen på finländskt territorium. Jag anser därför att riksgränsen bör ges en ny sträckning på Märket i överensstämmelse med vad gränskommissionerna föreslagit.

Bestämmelserna i konventionen den 20 oktober 1921 angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering (Ålandskonventionen) är enligt artikel 2 i konventionen tillämpliga på samtliga de öar, holmar och skär som är belägna inom ett vattenområde avgränsat av bl. a. räta linjer mellan vissa punkter. En av dessa punkter är mittpunkten på skäret Märket. Avsikten har varit att den linje som avses i konventionen här skall följa riksgränsen mellan Finland och Sverige som löper mitt över detta skär.

Enligt min mening bör riksgränsen på Märket även efter den nu aktuella justeringen sammanfalla med den linje som avses i artikel 2 i Ålandskonventionen. Bestämmelserna i denna konvention skall således alltså gälla för hela den finländska delen av skäret, medan hela den svenska delen av skäret skall falla utanför konventionens tillämpningsområde.

Finlands utrikesministerium har åtagit sig att notifiera Ålandskonventionens signatärmakter om den föreslagna gränsändringen och dess betydelse för Ålandskonventionen.

2.5 Övriga frågor

Riksgränsen är dels utmärkt genom olika typer av gränsmarkeringar, dels beskriven i gränshandlingarna. Gränskommissionerna har, beträffande det vitsord olika gränshandlingar bör tillmätas i förhållande till varandra, bl. a. uttalat, att huvudprincipen bör vara att gränsmarkeringarnas läge i terrängen skall ha vitsord framför uppgifter på kartor och i handlingar. Detta skall dock inte gälla för det fall att en gränsmakering uppenbarligen flyttats eller uppförts på annan plats än som avsetts. Kommissionerna har i detalj enats om det vitsord som i olika situationer bör tillmätas gränsmarkeringar, gränskartor och gränsbeskrivningar, när dessa inte överensstämmer sinsemellan. Kommissionerna har vidare enats om vilket vitsord som skall tillmätas gränsbeskrivningarna, gränsmärkesbeskrivningarna samt olika koordinatuppgifter. Jag finner för egen del att, om full överensstämmelse inte föreligger mellan de olika momenten i gränsdokumentationen, den av kommissionerna föreslagna ordningen kan godtas.

Gränskommissionerna har föreslagit att de gränshandlingar som upprättats under gränsöversynen helt skall ersätta motsvarande dokument från 1956–1957 års gränsöversyn. Jag delar kommissionernas bedömning i denna fråga.

Kommissionerna har utarbetat ett förslag till överenskommelse om den framtida skötseln av riksgränsen. Förslaget innebär i huvudsak att det skick som gränsen erhållit vid denna gränsöversyn skall vidmakthållas intill nästa allmänna gränsöversyn. I förslaget har gränsen vidare delats upp i ett antal avsnitt och ansvaret för dessa avsnitt fördelats mellan länderna. Jag anser att förslaget är utformat på ett lämpligt sätt.

Som jag tidigare nämnt (se avsnitt 2.1) har länderna tidigare kommit överens om att allmän gränsöversyn skall ske vart tjugofemte år. Nästa allmänna gränsöversyn bör alltså ske år 2006.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att regeringen med finska regeringen träffar överenskommelse om ändring av riksgränsen i överensstämmelse med de förslag som har lämnats i samband med 1981 års översyn av riksgränsen mellan Sverige och Finland.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

